

Катерина Володимирівна ВЛАСОВА

аспірантка,
кафедра менеджменту,
Міжнародний університет «Україна»
E-mail: cvit@ukr.net

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

Власова, К. В. Корпоративна соціальна відповідальність – основа інноваційного розвитку підприємств АПК України. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 247-251.

Анотація

Вступ. У статті досліджено основні фактори, умови і механізми реалізації інноваційного розвитку підприємств АПК України. Визначено цільову спрямованість дії корпоративної соціальної відповідальності та механізмів забезпечення інноваційного соціально-економічного розвитку підприємств АПК. Встановлено, що одним із найважливіших елементів діяльності аграрних підприємств має бути розроблення його інноваційної політики, яка міститиме у собі реалізацію соціальних проектів та тактичні аспекти розвитку соціальних заходів.

Мета. Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження корпоративної соціальної відповідальності у систему стратегічного інноваційного управління підприємствами АПК з орієнтацією на створення і реалізацію соціальних проектів.

Метод (методологія). При проведенні досліджень застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу і синтезу, аналогій і порівняльного аналізу, метод декомпозиції і деталізації процесів. Використання цих методів значно сприяло досягненню мети дослідження.

Результати. Доведено, що корпоративна соціальна відповідальність бізнесу знаходиться поза державними вимогами і тому не підлягає обов'язковому впровадженню. Це добровільний відгук підприємств на соціальні потреби суспільства. Інтегрований ефект визначається загальною якістю управління підприємством і обізнаністю керівництва з питаннями соціальних потреб суспільства. Упровадження основних принципів КСВ при реалізації соціальних проектів дозволяє значно збільшити конкурентоспроможність підприємств. Запропоновано основні етапи процесу управління соціально-економічними проектами розподілених організаційних структур регіонального рівня.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; інноваційний розвиток; соціально-економічний проект; аграрний сектор економіки.

Kateryna Volodymyrivna VLASOVA

PhD Student,
Department of Management,
International University "Ukraine"

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY – BASIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF AGRICULTURE OF UKRAINE

Abstract

Introduction. The article deals with the main factors, conditions and mechanisms of implementation of innovative development of enterprises of agroindustrial complex of Ukraine. The goal of corporate social responsibility and mechanisms of providing innovative socio-economic development of enterprises of agroindustrial complex are determined. It is established that one of the most important elements of the activity of agrarian enterprises should be the development of its innovation policy, which will include the implementation of social projects and tactical aspects of the development of social events.

Goal. The purpose of the article is to justify the necessity of introducing corporate social responsibility into the system of strategic innovation management of agroindustrial enterprises with a focus on the creation and implementation of social projects.

Method (methodology). *In carrying out the research applied general scientific and special methods of research: analysis and synthesis, analogies and comparative analysis, the method of decomposition and the detail of processes. The use of these methods greatly contributed to the achievement of the research goal.*

Results *It is proved that corporate social responsibility of a business is beyond the state requirements and therefore it is not subject to mandatory implementation. This is a voluntary enterprise response to social needs of society. Integrated effect is determined by the overall quality of enterprise management and awareness of leadership on social needs of society. Implementation of the basic principles of CSR in the implementation of social projects can significantly increase the competitiveness of enterprises. The main stages of the management process of social and economic projects of distributed organizational structures of the regional level are proposed.*

Keywords: *corporate social responsibility; innovative development; socio-economic project; agrarian sector of economy.*

Вступ

Пріоритетні напрями розвитку України, які в умовах євроінтеграції дедалі більше визначають місце країни на міжнародному ринку і виступають важливим чинником трансформації економіки, значною мірою пов'язані з аграрною сферою. Розвиток соціальних послуг забезпечує зростання ВВП, зайнятість населення і нарощування бюджету країни, водночас визначає освітній рівень, формуючи людський ресурс держави.

Виходячи з зазначеного, тема наукових досліджень по пошуку стратегічних напрямів розвитку підприємств АПК України є актуальною.

Теоретичні і практичні питання соціально-економічного розвитку підприємств аграрної сфери ґрунтовно розглядаються у працях багатьох відомих зарубіжних науковців, серед яких: В. Баумоль, Г. Беккер, Л. Ерхард, Дж.М. Кейнс, В. Ойкен, В. Парето, Т. Стюарт, Ф. Хайєк та інші. Питання управління на основі якості досліджувались у працях вітчизняних та зарубіжних авторів: Ю. Адлера, Л. Віткіна, О. Глічева, Е. Демінга, Дж. Джурана, А. Зенкіна, Н. Іняца, К. Ісікави, П. Калити, Г. Канджи, Й. Кондо, Т. Конті, Ф. Кросбі, В. Лapidуса, Дж. Окленда, В. Окрепілова, Т. Пітерса, Л. Сендхольма, С. Сінго, Г. Тагуті, А. Фейгенбаума, С. Фомічова, Дж. Харрінгтона, Г. Хімичевої, В. Швеця та багатьох інших. Значний доробок в опрацюванні проблем розвитку економіки та управління підприємствами АПК належить вітчизняним науковцям, серед яких: О. Амоша, О. Бородіна, В. Бондаренко, Б. Буркинський, М. Бутко, О. Величко, П. Гайдучський, В. Геєць, Л. Дайнеко, О. Захарчук, Т. Зинчук, В. Ільчук, С. Кваша, П. Саблук, В. Удовиченко та ін. Віддаючи належне вагомості наукового здобутку вітчизняних і закордонних учених, варто зазначити недостатнє розкриття питань інноваційних напрямків розвитку корпоративної соціальної відповідальності в системі управління підприємствами АПК з урахуванням соціальної складової в сучасних умовах.

У сучасній соціально-економічній ситуації чітко сформувалася певна система зовнішніх і внутрішніх соціально обумовлених ризиків: ймовірність подальшого звуження природної і механічної основ відтворення населення; зростання соціальних витрат через демографічне постаріння та еміграцію працездатних осіб працездатного віку; незавершеність формування системи соціально-економічного партнерства; наявність значних обсягів прихованого та застійного безробіття; невисокий рівень розвитку соціальної інфраструктури; відставання основних соціальних показників розвитку від аналогічних показників розвитку галузей агропромисловості; недостатня ефективність соціальних заходів через обмеженість фінансового забезпечення; інерційний характер розвитку депресивних територій і відповідне зниження кількості соціальних заходів.

Мета статті

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження корпоративної соціальної відповідальності у систему стратегічного інноваційного управління підприємствами АПК з орієнтацією на створення і реалізацію соціальних проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Новітній світовий досвід регулювання соціально-економічних процесів з метою досягнення збалансованості економічної системи підприємств АПК надає перевагу структурно-інвестиційним методам. Водночас постійно здійснюється поширення інформації про соціальні заходи підприємств на регіональному та місцевих рівнях, а також відбувається створення нових інфраструктур у регіонах, де існує попит на проведення соціальних заходів.

Високою активністю щодо впливу на соціальну сферу процеси вирізняється підприємницький сектор соціальних заходів – зокрема, у США щорічно виникає майже 600 тис. нових підприємств, які створюють такі соціальні заходи і висвітлюють їх у ЗМІ, при тому, що постійно формуються спеціальні фонди, які акумулюють державні кошти, внески приватних банків та кредитних установ, великих

компаній і використовуються для кредитування процесу створення соціальних заходів підприємцями. Вихідними засадами формування стратегії державного управління соціально-економічним розвитком є інноваційний напрям соціально-економічного розвитку країни, який дає змогу вирішити поставлені соціальні завдання, забезпечити розширене відтворення високоінтелектуальної соціальної сфери, пріоритетний розвиток наукомістких сфер господарювання, а в кінцевому підсумку – формування нового типу фахівців, що мають широку професійну підготовку, здатність до постійного розвитку соціальних заходів, їх ефективного проведення на різних рівнях [1, с. 118; 2, с. 229].

Наявність різних форм власності підприємств АПК сприяє розширенню можливостей щодо вирішення соціально-економічних завдань у вигляді реалізації соціально-економічних проектів. Прискорення трансформаційних процесів та міжгалузевий перерозподіл соціальних проектів сприяє збільшенню ринку пропозицій для різних категорій населення по споживанню соціальних послуг. Наявність у країні значного інформаційного простору дозволяє наповнити його інноваційними технологіями, розширити діючі матеріально-технічні потужності та місткості надання соціальних послуг населенню; створити сприятливі передумови для соціально-економічного розвитку підприємств АПК.

Соціально-економічний розвиток підприємств АПК передбачає розв'язання існуючих проблем у контексті завдань розбудови корпоративної соціальної відповідальності, основне з яких – здійснювати політику корпоративної соціальної відповідальності, зорієнтовану на задоволення життєвих потреб персоналу підприємства, верств населення (особливо молоді), відродження національно-соціальних традицій, ствердження принципів соціальної справедливості [3; 4, с. 42].

Сучасними пріоритетами соціально-економічного розвитку підприємств АПК слід визначити такі:

- створення організаційних та економічних умов, що сприятимуть розвитку соціально-економічного комплексу і самореалізації кожної людини;
- стимулювання економічної і організаційної активності здійснення соціальних заходів у рамках організаційної структури підприємства;
- підтримка суспільних ініціатив щодо сприяння повноцінному відтворенню творчого потенціалу персоналу підприємства (національної спадщини);
- підвищення соціальної захищеності громадян, життєва ситуація яких ускладнена об'єктивними умовами.

Поступова реалізація виокремлених стратегічних пріоритетів стратегічного управління соціально-економічним розвитком підприємств АПК передбачає поступовий перехід до моделі соціального партнерства в контексті корпоративної відповідальності бізнесу, що здатна забезпечити перерозподіл соціальних ресурсів на користь найбільш соціально вразливих громадян та надання соціальних гарантій у міру нагальної потреби кожної окремої людини.

На стадії реалізації стратегії управління соціально-економічним розвитком підприємств АПК, особливої актуальності набуває процес розробки відповідного механізму реалізації соціальних проектів, основними елементами яких мають бути:

- система нормативно-правових актів, які регламентують застосування конкретних методів та інструментів регулювання соціальних проектів. Така система містить стратегічні концепції і програми галузевого економічного розвитку підприємств АПК; регіональні та локальні цільові програми по розвитку соціально-економічних заходів;
- інформаційна, методична та технічна підтримка підготовки та прийняття управлінських рішень на рівні вищого керівництва;
- широке застосування елементів стратегічного управління соціально-економічним розвитком підприємств АПК за умови його оптимального поєднання з методами та формами оперативного (короткострокового) управління соціально-економічним розвитком;
- створення організаційно-управлінської структури, інтегруючої функції стратегічного управління соціально-економічним розвитком підприємств АПК.

Виходячи з викладеного, можна визначити етапи соціально-економічного управління підприємств АПК, конкретні заходи і механізми, спроможні трансформувати соціальні проекти у напрямі збалансованості, покращання якісних та кількісних характеристик соціальних заходів та отримання високої ефективності проведення таких заходів.

Інноваційний розвиток підприємств АПК передбачає збільшення фінансування на соціально-економічні проекти.

Першочергові заходи у напрямку соціально-економічного розвитку підприємств АПК спрямовані на визначення пріоритетів, визначених шляхом соціологічного опитування населення щодо його соціальних потреб. Фінансування організації соціально-економічних проектів здійснюється при реалізації соціальних заходів по наданню послуг населенню. Посилення стимулювання корпоративної відповідальності підприємств і створення мотивації для проведення соціальних заходів повинно

відбуватись шляхом надання відповідних податкових та інших пільг на державному рівні.

Особливої актуальності набуває питання щодо створення передумов для розв'язання проблем поінформованості населення, збільшення кількості соціальних заходів за підтримки та ініціювання молоді на регіональному та локальних рівнях. Їх розв'язання потребує покращення якості соціальних заходів, розширення інформації про такі заходи, що забезпечує участь молоді, розробки механізмів, що підвищують відповідальність за їх проведення та ефективність. Через реалізацію корпоративної соціальної відповідальності забезпечується підвищення життєвого рівня населення.

При реалізації соціально-економічних проектів окремого значення набуває адресність та диференціація проведення соціальних заходів, зосередження фінансових та матеріальних ресурсів та удосконалення організації автоматизованого обліку усіх видів соціальних заходів. Корпоративна соціальна відповідальність є підґрунтям для проведення соціальних заходів на регіональному та локальному рівнях.

Реалізація соціально-економічних проектів і, як результат, упровадження соціально-економічних заходів виступає суттєвим важелем соціально-економічного розвитку підприємств АПК. Саме тому прогнозування та передбачення можливих відхилень у реалізації соціально-економічних заходів є дуже важливим з точки зору ефективного розвитку економічних систем від діючого підприємства до державної економічної системи.

Реалізація ефективного прогнозування та передбачення на практиці є дуже складною і трудомісткою задачею, тому потребує відповідної уваги з боку науковців і практиків. Соціально-економічні заходи пов'язані з процесами виробництва і перетинаються з етапами життєвого циклу соціально-економічного проекту. Наслідком упровадження соціально-економічних проектів є формування позитивного іміджу підприємства, і це суттєво сприяє зростанню конкурентоспроможності цього підприємства в галузі. Отже, однією з основних цілей соціально-економічної діяльності є створення передумов для більш ефективного залучення коштів ззовні на таку соціально інноваційну діяльність. Необхідно враховувати, що міжнародна конкурентоспроможність як підприємства, так і економіки держави загалом суттєво збільшується при висвітленні соціальних звітів роботи підприємств. Передбачення на довгострокову перспективу без відповідного інструментарію з позитивним іміджем підприємства досить складно. Підсумовуючи надбання світових тенденцій розвитку підприємств на платформі соціальної відповідальності, вважаємо за доцільне підкреслити, що це процес систематичних динамічних модернізацій усіх підсистем у межах соціально-стратегічних цілей для забезпечення сталого інноваційного розвитку держави. Тому нагальною проблемою соціально-економічного розвитку є інтеграція всіх процесів у системі корпоративної соціальної відповідальності держави [5, с. 129; 6, с. 115]. Це пояснюється, з одного боку, множиною багаторівневих соціальних цілей об'єктів управління, які повинні мати високий рівень узгодженості, а з іншого – складністю їх гармонізації.

Нами розроблені основні етапи процесу управління соціально-економічними проектами розподілених організаційних структур регіонального рівня.

Перший етап містить визначення критеріїв оцінки ефективності соціально-економічного проекту, які найповніше характеризують соціальні заходи, а також спосіб їх кількісного виміру. Визначені критерії аналізують у площині корпоративної соціальної відповідальності.

Другий етап – це вибір напрямку актуальності соціально-економічного проекту, де визначаються актуальні напрями проектів по вирішенню питань зайнятості населення, збільшення робочих місць та впровадження соціальних інновацій.

Третій етап – це збір та оцінювання інформації про результативність соціально-економічного проекту. Він дозволяє визначити цільові групи аналізованого соціального напрямку та відповідальних за організацію заходів. Збір даних проводиться за допомогою анкетування та загального аналізу комунікаційної діяльності волонтерів. Інформація має бути актуальною, сучасною, відповідати різним цільовим групам користувачів. Основною метою є визначення актуальності та удосконалення методів оцінки їх ефективності.

На четвертому етапі проводиться зіставлення зібраної інформації та аналіз отриманих результатів після реалізації соціально-економічного проекту.

На цьому етапі здійснюється аналіз отриманих результатів, виявлення недоліків соціально-економічного проекту, зіставлення з іншими соціальними заходами і визначення причин відповідних відхилень. Цей етап характеризується високими вимогами до аналітичних здібностей волонтерів та учасників соціальних проектів. Зібрана інформація повинна бути за конкретним напрямом, сформована в одному форматі. Спеціалісти, що реалізують такі соціально-економічні проекти, повинні усвідомлювати відмінність галузі та формувати соціальний проект і розуміти комунікаційні взаємозв'язки відповідно до аналогічних соціальних заходів. Також необхідно виявити основні фактори впливу внутрішнього і зовнішнього середовища, які ускладнюють зіставлення і спотворюють отриманні результати.

П'ятий етап містить розроблення рекомендацій та усунення відхилень від запланованих параметрів і зменшення розривів у соціально-економічних проєктах. Це дозволяє підвищити якість процесу реалізації соціально-економічного проєкту, розробити змістовні рекомендації з урахуванням особливостей цільового сегменту користувачів. На цій основі формують план заходів з урахуванням результатів проведеного аналізу.

Шостий етап – заключний – містить власне процес упровадження розроблених заходів та подальший їх моніторинг. Він передбачає адаптацію кращого досвіду від реалізації соціально-економічного проєкту і впровадження розроблених рекомендацій щодо корпоративної соціальної відповідальності підприємств АПК. Це кульмінація формування соціального звіту для широкого загалу і висвітлення позитивного досвіду іншим підприємствам. Проведення систематичного моніторингу забезпечує високу ефективність результатів соціально-економічного проєкту.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Сьогодні корпоративна соціальна відповідальність постає інноваційним вектором розвитку підприємств АПК України. Висока конкурентоспроможність і сталий розвиток соціально відповідальних підприємств забезпечується якістю управління, обізнаністю вищого керівництва і прийняттям управлінських рішень на основі принципів корпоративної соціальної відповідальності і імплементації цих технологій у стратегічний розвиток підприємств. Реалізація соціальних проєктів, створення ефективних соціальних заходів забезпечують розбудову держави добробуту і підвищення якості життя населення України.

Список літератури

1. Ілляшенко, С. М. (2003). *Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи*. Суми : ВТД "Університетська книга". 278 с.
2. Федулова, І. В. (2008). Сутність концепції інноваційного менеджменту з позиції управління знаннями. *Наукові праці Одеського національного університету харчових технологій*, 33, С. 224-230.
3. Харламова, А. О. (2012). Корпоративна соціальна відповідальність – необхідний чинник формування корпоративної стратегії. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2012. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1410>.
4. Левченко, О. П., Міщенко І. В. (2015). Етапи формування стратегії корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2015. Вип. 25. С. 36-48.
5. Квач, Я. П., Шапошников, К. С., Адамкович, М. М. (2008). *Корпоративне управління організаційним розвитком: креативні засади*. Ізмаїл : СМІЛ. 272 с.
6. Місько, Г. А. (2009). Вплив корпоративної соціальної відповідальності на ефективність операційної діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. № 36. С. 113-119.

References

1. Illyashenko, S. M. (2003). *Management of innovative development: problems, concepts, methods*. Sumy: VTD "University Book". 278 p. [in Ukrainian].
2. Fedulova, I. V. (2008). The essence of the concept of innovation management from the standpoint of knowledge management. *Scientific works of Odessa National University of Food Technologies*, 33, pp. 224-230. [in Ukrainian].
3. Kharlamova, A. O. (2012). Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' – neobkhidnyy chynnyk formuvannya korporatyvnoyi stratehiyi [Corporate social responsibility as a necessary factor in the formation of corporate strategy]. *Efektivna ekonomika*, 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1410>. [in Ukrainian].
4. Levchenko, O. P. & Mishchenko, I. V. (2015). Etapy formuvannya stratehiyi korporatyvnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti (KSV) pidpryyemstva [Stages of forming strategy of corporate social responsibility (CSR) of enterprise]. *Ekonomika transportnoho kompleksu*, 25, 36-48.
5. Kvach, Y. P., Shaposhnikov, K. S. and Adamkovich, M. M. (2008). *Corporate management of organizational development: creative principles*. Izmail: SMIL. 272 p.
6. Mis'ko, G. A. (2009). Vplyv korporatyvnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti na efektyvnist' operatsiyanoi diyal'nosti pidpryyemstva [The impact of CSR on the effectiveness of operating of the enterprise]. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 36, 113-119.

Стаття надійшла до редакції – 02.10.2018 р., прийнята до друку – 18.10.2018 р.